

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för Kulturmiljö i Kalmar län.

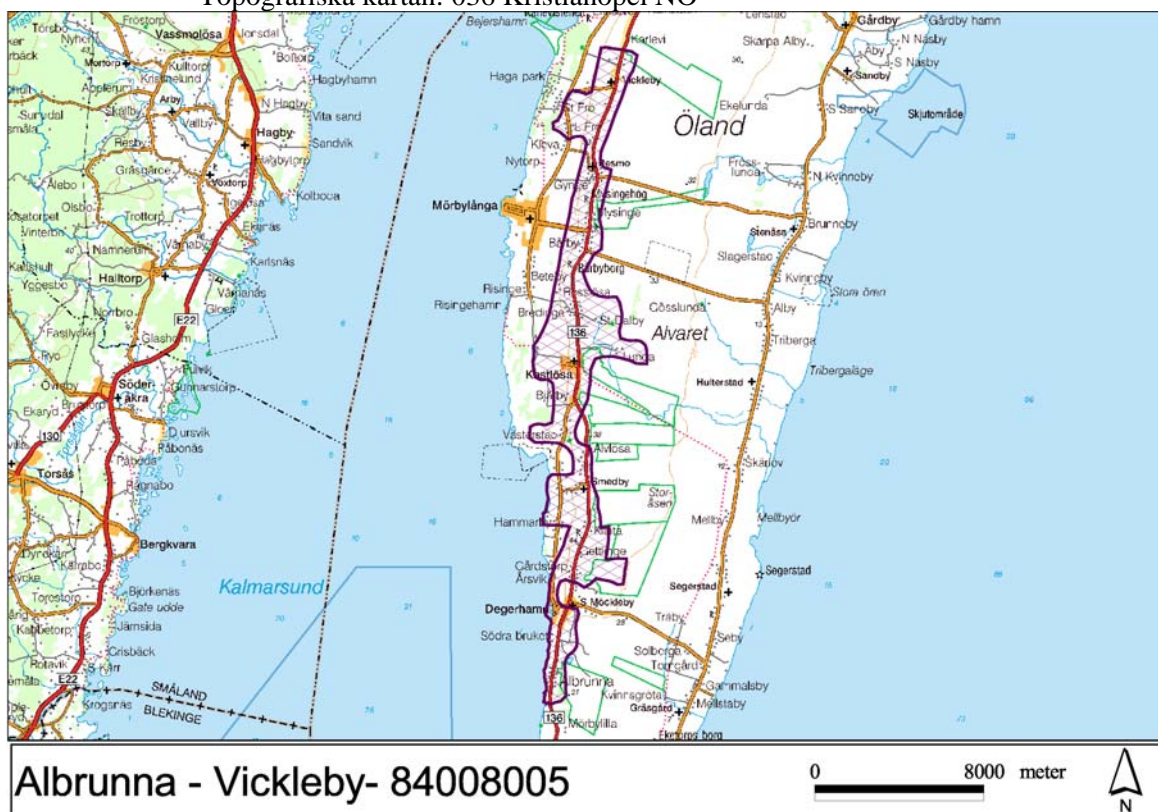
Områdesnamn: Albrunna - Vicklebys

Områdeskod: 84008005

Kriterier: Fornlämningar, Bebyggelse, Odlingslandskap.

Kommun: Mörbylånga

Kartblad: Ekonomiska kartan: 036 87 m fl.
Topografiska kartan: 036 Kristianopol NO

Övriga riksintressen enligt NRL som berör området: NRL 2:6; Naturvård N 78, 80, 81, Friluftsliv F 12 samt NRL 3:1.

Skydd

- § Lagen om kulturminnen m m. (SFS 1988:950)
- § Kungörelse med föreskrifter om offentliga byggnadsväsendet
- § Förordning om förvaltning av kyrklig jord
- § Begravningskungörelsen
- § Naturvårdslagen

Hot

- Igenväxning av landskapet.

Åtgärdsförslag

- Vård av fornlämningsområdena.
- Eventuell ny bebyggelse bör endast tillkomma i anslutning till befintlig bebyggelsegrupp.
- Eventuell ny bebyggelse skall anpassas till lokal byggnadstradition.

Områdesbeskrivning

Området sträcker sig utmed västra landsvägen från Albrunna tre mil norrut till Vickleby. Landskapet är öppet och består av odlings- och betesmarker. Lövträdungar och enstaka tallplanteringar förekommer. Hela området karaktäriseras av ett ålderdomligt, fornlämningsrikt kulturlandskap.

På alvarmark, ca 1 km öster om Gårdstorp/Perstorp, ligger ett omfattande fornlämningsområde med bl a ca 20 husgrunder (kämpagravar) i koncentrationer med tillhörande vidsträckt stensträngssystem (brötlar).

På landborgskrönet, från Klinta by i norr, förbi Gettlinge by och vidare söderut mot Perstorp/Gårdstorp ligger Gettlinge gravfält, ca 1400 x 50 M, omfattande ca 315 gravar. Gravfältet består av högar, skeppssättningar, på olika sätt arrangerade stenar, försänkningar över varandra lappande gravar, kistor m m.

I trädgården till den sydligaste gården i Alvlösa står en mindre runsten lutad mot en stenmur.

På västra landborgskrönet, ca 300 meter väster om västra landsvägen strax söder om gårdarna i Lilla Smedby, finns de synliga resterna efter ett tidigare sammanhängande gravfältskomplex med bl a hällkistor och resta stenar. Alldeles norr om dessa fornlämningar finns ett större grustag.

Ca 0,5 km söder om Smedby kyrka, intill landsvägen, ligger bl a ett par stensättningar och ett gravröse - Smedby hög.

På landborgskrönet, mellan byn Bjärby och västra landsvägen, finns ett större gravfält omfattande ca 20 synliga fornlämningar. Det är dels rektangulära stensättningar, dels resta och kullfallna bautastenar. Delar av gravfältsområdet har nyttjats som grustäkt.

Mittemot Kastlösa kyrka, öster om landsvägen, finns bl a en hällkista under falt mark samt en ornerad, rest sten med versinskrift från 1885. Ute på alvaret, ca 1 km öster om byn Lunda, ligger ett gravfält omfattande ca 15 runda stensättningar.

Intill landsvägen vid Bredinge malm finns några resta stenar och en domarring utgörande de synliga resterna efter ett sammanhängande gravfältskomplex på landborgskrönet.

Alvarmarken mellan Bredinge malm och Stora Dalby är fornlämningsrik. Lämningarna består i första hand av större och mindre gravfält. En knapp km norr om Stora Dalby, på betesmark, och ca 300 meter öster om byn, på alvarmark, finns ett stort gravfält, 370 x 260 m, innehållande 180 fornlämningar vanligen runda stensättningar. Väster om detta finns mycket stora stensättningar upp till 35 m diameter. Omedelbart söder om gravfältet är 10 husgrunder med stensträngssystem.

Ca 500 meter söder om Södra Bårby ligger en av öns märkligaste fornborg. Den består av en halvcirkelformad vall åt öster. Åt väster har den 20 meter höga klippbranten i landborgen utgjort ett naturligt försvar.

På landborgskrönet sträcker sig rester av ett tidigare mer eller mindre sammanhängande

gravfältskomplex med de synliga delarna bestående av resta stenar, runda flacka stensättningar och domarringar. Ca 500 meter norr om Mysinge by, intill landsvägen, ligger en av Ölands största bronsåldershögar - Mysinge hög.

Utmed landborgskrönet efter landsvägen sträcker sig förhistoriska, mer eller mindre sammanhängande, gravfältskomplex om flera kilometers längd. De synliga delarna av dessa gravfält utgörs av ett mycket stort antal resta och kullfallna stenar och flisor, runda och rektangulära stensättningar. En av de största gravhögarna Gynge hög är belägen ca 300 meter sydost om Gynge by. Högen mäter 19 meter i diameter och är ca 2,25 meter hög. Vid Resmo bytomts västra gräns ligger en i äldre tider omtalad källa - "Resmo källa".

Strax söder om Mysinge by ligger Resmo gånggrifter; ett antal gravanläggningar från yngre stenåldern. De är unika för Öland och de enda förekommande i östsverige.

En knapp kilometer norr om byn, utmed landsvägen på landborgskrönet, finns de synliga resterna efter ett sammanhängande gravfältskomplex med bl a resta stenar, hällkista och stensättningar. Ett större sammanhängande gravfält ligger utmed landsvägen, ca 1 kilometer söder om Lilla Vickleby gård. Det utgörs av ett stort antal runda stensättningar, resta stenar och kantställda kalkstenshällar.

Albrunnas gårdsbebyggelse ligger öster om landsvägen. Ladulängorna är genomgående uppförda i kalksten. Dessa ligger dels med gavlarna mot vägen, dels parallellt med vägen.

Albrunna har en mycket omfattande malmbebyggelse som sträcker sig norrut från byn. Närmast byn består den av, äldre stugbebyggelse, längre norrut ligger fastigheterna i dubbla rader mot Kalmarsund. Här finns starka inslag av mycket välbevarad, småskalig villabebyggelse från 1920-talet. Malmbebyggelsen ligger utefter landsvägens bägge sidor. Till de äldsta fastigheterna här små ekonomibyggnader i kalksten, oftast vinkelställda mot vägen. Flertalet av dessa fastigheter är uppförda som arbetarbostäder/ egnahem åt anställda på cementfabriken i Degerhamn.

Ölands alunbruk grundlades 1804. En omfattande brytning av alunskiffer pågick här fram till slutet av 1880-talet, då bruket inkorporerades med Ölands Cement AB. Bruksmiljön är i stort sett intakt bevarad med bruksgata med f d arbetarbostäder, ruinen av själva fabriken med bevarad hög kalkstensskorsten, vattenkvarn, smedja, ekonomibebyggelse m m. Inom hela området finns lämningar efter alunbrytningen i form av dagbrott och stora slagghögar. Flertalet byggnader inom området är uppförda under 1800-talets första hälft.

Perstorp består av två gårdar belägna på landborgskrönet, öster om landsvägen. Manbyggningarna vetter mot landsvägen med inhägnade trädgårdar mellan vägen och gårdsbebyggelsen. Manbyggningarna är av salstyp, uppförda kring sekelskiftet. De är exteriört välbevarade. Söder om byn intill vägen, finns mycket välbevarande malmbebyggelse.

Mitt emot Perstorp, ett 50-tal meter väster om landsvägen i landborgsslutningen, ligger byn Gårdstorp. Gårdarnas ladulängor är vända mot bygatan och landsvägen. De är genomgående mycket välbevarade, uppförda i kalksten som vitputsats och delvis sammanbyggda med varandra. I byn finns flera gårdsanläggningar och enskild bebyggelse av stort intresse. Manbyggningarna är exteriört välbevarade en- och tvåvåningshus. I byns norra del ligger det f d kommunisterbostället med stort bostadshus i villastil uppfört 1925. Gårdarna i byns norra del har kalkstensinhägnade lahar framför ladorna.

Gettlinge by ligger omedelbart nedanför landborgskrönet, ej synlig från landsvägen. Bygatan har förlängningar i söder och norr upp till västra landsvägen. Lövsöksvegetation närmast gårdarna och utefter bygatan i öster. Gårdarnas ladulängor ligger mot bygatan. De är genomgående

uppförda i kalksten som gråputsats. I byn finns flera mycket välbevarade gårdsanläggningar. Flertalet manbyggningar är tvåvåningshus av parstugutyp. Den nordligaste gården står öde. I byns mitt finns ett par ödetomter.

Smedby kyrka är nyuppförd 1852. Den gamla kyrkan var en av Ölands minsta medeltidskyrkor. Prästgården är belägen strax väster om kyrkan, ett par hundra meter öster om de ovan beskrivna gårdarna i Stora Smedby. Gårdsanläggningen är mycket välbevarad med vitputsade kalkstenslängor och rödfärgad huvudbyggnad under brutet tak, uppförd omkring 1845. Norr om kyrkan ligger det gamla skolhuset, exteriört mycket välbevarat.

Mellan Smedby kyrka och västra landsvägen går en mindre körväg parallellt med landsvägen. Utefter denna väg ligger ett antal mycket välbevarade malmfastigheter, vilka ursprungligen har legat på lotter tillhörande de olika byarna i socknen. Denna bebyggelsekoncentration kallas Djupdal. Bebyggelsen utgörs av mindre stugor från 1800-talet. Flera av dessa är uppförda med halva huset i trä (bostadsdelen) och den andra halvan i kalksten (bod). De små tomterna inhägnas av lagda kalkstensmurar. Till flera av fastigheterna här småskalig ekonomibebyggelse i kalksten.

Gårdsanläggningarna i Stora Smedby mellan Smedby kyrka och den nedre kustvägen är genomgående mycket välbevarade. Den största gården, belägen norr om denna väg, är närmast att betrakta som en mindre herrgårdsanläggning med något åtskiljd man- och fägård. Huvudbyggnaden är en salsbyggnad under brutet tak. Den är uppförd kring 1860 och flyttad hit från Beijershamn. Ladulängorna är huvudsakligen uppförda i grå- eller vitputsad kalksten. Kring mangården finns en äldre, högvuxen almplantering. Intill vägen finns här också en äldre pilplantering. Ytterligare något västerut, närmare kustvägen, finns ett par mycket välbevarade malmfastigheter.

Alvlösa består av ett par gårdar, belägna intill västra landsvägen, norr om den ovan beskrivna malmbebyggelsen. Gårdsanläggningarna är mycket välbevarade med äldre ekonomibebyggelse i gråputsad kalksten.

Övra Västerstad är belägen vid kustvägen Bjärby-Degerhamr, med fri sikt mot Kalmarsund. Mitt emot byns största gård, Västerstads g.-rd, finns en körväg upp genom Råskogen där arbetarbostäder tillhörande Västerstads gård ligger. Byns egentliga bygata ligger ca 50 meter väster om landsvägen och parallellt med denna. Gårdsbebyggelsen ligger huvudsakligen väster om bygatan. Ladulängorna är uppförda i gråputsad kalksten och trä. De är delvis sammanbyggda.

Västerstads gård har välbevarad storskalig ekonomibebyggelse i gråputsad kalksten på ömse sidor av bygatan. Delar av denna bebyggelse är uppförd under 1700-talet. Manbyggningen är en stor salsbyggnad från 1823, exteriört och interiört mycket välbevarad. Huset är uppfört under brutet tak. Hela gården har närmast karaktären av mindre herrgårdsanläggning med något åtskiljd man- och fägård. Arbetarbostäderna, tre rödfärgade hus, är exteriört välbevarade.

Bjärby är belägen alldeles nedanför landborgskrönet, i sluttningen ca 100 meter väster om västra landsvägen. Gårdarna är belägna väster om bygatan med ladulängor i grå eller vitputsad kalksten mot denna. Öster om bygatan finns ytterligare ett par gårdsanläggningar samt ett par bostadsfastigheter. Flertalet gårdsanläggningar är mycket välbevarade, där framför allt fägårdsbbyggelsen ger ett ålderdomligt intryck. Manbyggningarna är genomgående stora, dels tvåvåningshus av parstugutyp, dels salsbyggnader från 1800-talets senare del under brutet tak eller sadeltak.

Strax öster om byn uppe vid landsvägen, ligger byns malm med mycket välbevarad

stugbebyggelse från 1800-talet. Till flera av dessa malmfastigheter hör småskalig ekonomibebyggelse i kalksten. Ytterligare norr om byn, öster om landsvägen, finns välbevarad malmbebyggelse. Dessa fastigheter ligger på den s k Gripmanstäkten.

Kastlösa by omges av ett öppet åkerlandskap med kraftig lövträd- och buskvegetation i ägo gränserna. Från landsvägen förbi prästgården ned till byn leder en mycket vacker allé. Bygatorna kantas av stenmurar och lövträdvegetation. Utefter västra landsvägen finns lövträd och buskar samt häckar som inhägnar flera av trädgårdarna. Byn är en av Ölands största byar med genomgående mycket välbevarade gårdsanläggningar. Flera av mangårdsbyggnaderna är närmast herrgårdslänkande, uppförda som stora salsbyggnader under brutet tak eller sadeltak. Ett par manbyggnader är uppförda i två våningar. Ladulängorna, vanligen belägna mot bygatan, är genomgående uppförda i kalksten som grå- eller vitputsats. De är delvis sammanbyggda.

I byns sydöstra del finns ett antal helt nyuppförda bostadsfastigheter. Här finns också ett par välbevarade stugor av malmtyp. Till ett par av gårdarna hör särskilda arbetarbostäder, uppförda för 2-3 familjer.

Kastlösa kyrka nyuppfördes 1855 i empirestil. Prästgården är belägen alldeles nordväst om kyrkan. Den har välbevarade ladulängor uppförda i kalksten. Huvudbyggnaden är uppförd under brutet tak och nyttjas idag som kursgård.

Bebyggelsen i *Kastlösa* samhälle ligger utmed landsvägen. Norr och söder om kyrkan är den till största delen av malmkaraktär. Här finns mycket välbevarad stug- och villabebyggelse från hela 1800-talet och 1900-talets första årtionden. De i regel små tomterna inhägnas av häckar och kalkstensmurar. Till flera av fastigheterna hör små ekonomibyggnader i kalksten oftast vinkelställda med gavlarna mot vägen. I samhället ligger bl a en handelsbod.

Skolan är belägen mittemot kyrkan och avtagsvägen ned till *Kastlösa* by. Det är en stor, rödfärgad byggnad, uppförd kring 1920. Intill står småskolehuset, byggt vid ungefär samma tid.

Alldeles norr om *Kastlösa* samhälle ligger *Lilla Dalby*. Den består av välbevarade gårdsanläggningar med vitputsade kalkstenslängor närmast vägen.

Byn *Lunda* är belägen på *Stora Alvar*ets västra utkant, ca 2 kilometer öster om västra landsvägen. Uppfarten har, närmast byn, en alléplantering av bl a björk och pil. Byn ligger i nord-sydlig sträckning med gårdarna belägna öster om bygatan. Bygatan kantas av kalkstensmurar och häckar mot gårdarna samt lövträd och buskar. Manbyggnaderna är vända mot bygatan med en liten inhägnad fruktträdgård mellan gatan och gårdens bebyggelse. I byn finns bl a en ålderdomlig parstuga i två våningar. Fågårdsbbyggelsen är genomgående uppförd i kalksten, ofta gråputsad. Ladulängorna, delvis sammanbyggda, ligger mot öster och är i regel ej direkt synliga från bygatan.

Alldeles nordöst om byn, på alvarmark, ligger byns malm med exteriört mycket välbevarad stugbebyggelse från 1800-talet. Till dessa fastigheter hör små ekonomibyggnader i kalksten. Tomterna inhägnas av kalkstensmurar.

Stora Dalby omges i väster av alvarmark, i norr, öster och söder av åkermarker. Bygatan är slingrande och lummig med lövträd och buskar intill gårdarna. Samtliga gårdar i byn har mycket välbevarade gårdsanläggningar. Ekonomibebyggelsen är genomgående uppförd i kalksten som gråputsats. Byn är närmast att betrakta som en klungby med radbykarktär i byns södra del. Manbyggnaderna är dels mycket välbevarade tvåvåningshus av parstugu- eller salstyp, dels envåningshus av salstyp. Flera av gårdarna har ålderdomliga sidobyggnader i kalksten.

Bredinge by är belägen i landborgsbranten, ett par hundra meter väster om västra landsvägen och nås via en liten avfartsväg med alléplantering från denna. Bygatan är något slingrande och kantas av kalkstensmurar, lövträd och buskar. Ett par av byns gårdar har mycket stora kastanjetråd som vårdträd på mangårdarna. Byn är långsträckt med flera mycket välbevarade gårdsanläggningar. Mot bygatan ligger fägårdbebyggelsen, ofta med sidolängornas gavlar mot gatan. Ladulängorna är uppförda i vitputsad kalksten. Manbyggningarna är genomgående envånings parstugor och salsbyggnader under sadeltak. Sidobyggnaderna är i regel uppförda i kalksten. I byns norra del finns en mycket välbevarad manbyggnad i två våningar.

Byn är uppdelad i två delar, Norra och Södra Bredinge. I byns norra del ligger gårdarna väster om bygatan. I den södra delen öster om bygatan.

Väster om Bredinge by, på ömse sidor av västra landsvägen, finns en omfattande malmbebyggelse bestående av ett stort antal stugor från hela 1800-talet och 1900-talets första årtionden. Flera av stugorna är ryggåsstugor där halva huset (bostadsdelen) är uppfört i panelat skiftesverk och den andra delen (bodutrymme) i vitputsad kalksten. Till flera av dessa fastigheter hör små ekonomibyggnader, huvudsakligen uppförda i kalksten och vinkelställda mot bostadshusen. De små tomterna inhägnas av väl lagda kalkstensmurar med kastanjetråd och andra lövträd mot vägen.

Norra Bårby är en radby belägen i landborgssluttningen, ett par hundra meter väster om västra landsvägen. Byn har malmbebyggelse uppe vid landsvägen med Stora Alvaret omedelbart åt öster. Byn består av ett par välbevarade gårdsanläggningar, något skilda från varandra. Gårdarna har exteriört intakta ladulängor i kalksten mot öster.

Södra Bårby är en radby belägen i landborgssluttningen, ett par hundra meter väster om västra landsvägen. Byn har malmbebyggelse uppe vid landsvägen med Stora Alvaret omedelbart åt öster. I byns norra del ligger gårdsbebyggelsen i huvudsak koncentrerad utefter den något slingrande bygatans västra sida. I den södra delen utmed bygatans östra sida. I byn finns flera mycket välbevarade gårdsanläggningar, helt kringbyggda med koncentrerad bebyggelse, och ladulängor i kalksten vanligen oputsade, mot bygatan. Sidobyggnaderna är i regel exteriört välbevarade byggnader i putsad kalksten. Byn drabbades av brand på 1960-talet då flera ekonomibyggnader brann ned.

Bengtstorp är en radby belägen i landborgssluttningen, ett par hundra meter väster om västra landsvägen. Byn har malmbebyggelse uppe vid landsvägen med Stora Alvaret omedelbart åt öster. Består av två mycket välbevarade gårdsanläggningar med kalkstenslängor mot nedfartsvägen till Mörbylånga.

Mysinge är en radby belägen i landborgssluttningen, ett par hundra meter väster om västra landsvägen. Utmed bygatan finns en uppbyggnad av kalkstensmurar mot öster, närmast som en terrassering i landborgssluttningen. Byn har malmbebyggelse uppe vid landsvägen med Stora Alvaret omedelbart åt öster. Gårdsanläggningarna är belägna utmed bygatans västra sida med sammanbyggda ladulängor i kalksten och trä. I byn finns flera mycket välbevarade gårdsanläggningar samt enskild bebyggelse av intresse. På flera av gårdarna finns exteriört intakta sidobyggriader i kalksten. I byns södra del, vid uppfarten till landsvägen, finns ett par mindre bostadshus.

Gynge by ligger i landborgssluttningen, ca 300 meter väster om västra landsvägen. Byn är belägen endast ca 50 meter söder om Resmo bys sydligaste gård. Vägen mellan byarna kantas av askträd. Gårdarna är belägna mot väster med ladulängorna, huvudsakligen uppförda i kalksten, mot bygatan. Även öster om bygatan finns viss ekonomibebyggelse. Några mangårdar ligger direkt mot bygatan, inhägnade av kalkstensmurar.

Resmo by ligger i landborgssluttningen, ca 300 meter väster om västra landsvägen. Gårdarna i byn är belägna öster om bygatan med flertalet manbyggningar parallellt liggande mot densamma. Ett par av gårdarna har sina mangårdar belägna på bygatans andra sida. En mindre bygata finns också efter gårdarnas ladulängor i öster. Ekonomibebyggelsen samt flertalet sidobyggnader är till största delen uppförda i kalksten. Byns sydligast belägna gård är den f d prästgården, idag församlingshem, med mycket välbevarad gårdsanläggning. Huvudbyggnaden är ett stort, rödfärgat tvåvåningshus, uppfört kring sekelskiftet 1800. Mot bygatan ligger en lada i skiftesverk under vasstak.

Resmo malm omfattas av den småskaliga bebyggelsen kring kyrkan och utefter västra landsvägen söderut där ett par mindre bygator finns parallellt med landsvägen. Närmast kyrkan består bebyggelsen av, dels välbevarade salsbyggnader, dels ren stugbebyggelse; enkelstugor, parstugor samt ett par mindre tvåvåningshus. Till flera av dessa malmfastigheter hör små uthusbyggnader i kalksten, oftast vinkelställda mot bostadshuset och med gaveln mot vägen. Tomterna är i regel små och inhägnas av väl lagda kalkstensmurar.

Resmo kyrka är belägen på landsborgskrönet, intill västra landsvägen. Den är en av de bäst bevarade medeltidskyrkorna på Öland, uppförd under 1100- och 1200-talen. 1826 genomfördes en ombyggnad och restaurering, varvid bl a den nuvarande lanterninen kom till.

I Stora Vickleby är gårdsanläggningarna spridda längs den ca 500 meter långa bygatan. Flertalet manbyggningar ligger vända direkt mot vägen. Det är dels tvåvåningshus, salsbyggnader och parstugor uppförda under 1800-talets första årtionden, dels envåningshus av salstyp under sadel eller brutet tak uppförda kring 1800-talets mitt. De är genomgående exteriört välbevarade. Många av dessa byggnader är idag avstyckade från stamfastigheterna. Bl a köptes flera av gårdarna upp av Sockerbolaget på 1930-talet. I f d manbyggningar inryms också Carl Malmstens Capellagården, en konditoriservering m m. Vid bygatan ligger också en handelsbod. Mellan gårdarna, vid byns norra nedfart samt söderut mot prästgården, ligger ett stort antal malmställen. Flertalet är exteriört välbevarade stugor med tillhörande småskalig ekonomibebyggelse i kalksten. Några av dessa malmstugor är uppförda i skiftesverk på hög källarfot i kalksten. Tomterna inhägnas vanligen av väl lagda kalkstensmurar. Här finns också ett par relativt nyuppförda fritidshus samt i byns norra del ett par villor från 1930-talet. Även utmed västra landsvägen finns flera välbevarade malmstugor. Här ligger också byns kvarnbacke med sex stubbkvarnar på rad samt några välbevarade kalkstenskällare.

Alldeles norr om kyrkan ligger den f d folkskolan, uppförd 1894 och ombyggd på 1920-talet. Byggnaden fungerar idag som försäljningslokal för Capellagården.

Prästgården är belägen vid bygatans södra mynning nedanför kyrkan. Gårdsanläggningen är välbevarad. Manbyggningen är uppförd i två våningar 1819 med utbyggd veranda från sekelskiftet. Där finns också två flygelbyggnader i kalksten.

Lilla Vickleby nås via en nedfartsväg från landsvägen. Utmed gårdsgatan finns planterade pilar och andra lövträd. Den välbevarade gårdsanläggningen är belägen i landborgssluttningen. En kalkstenskällare samt en fastighet av malmtyp ligger öster om gården.

Vickleby kyrka är belägen på landborgskrönet. Den är ursprungligen uppförd på 1100-talet. Sjäöva tornet tillkom på 1200-talet. Kyrkan byggdes om kraftigt 1759 och 1778. Det ursprungliga sadeltaket på tornet ersattes 1818 av den nuvarande lanterninem.

Sammanfattning

Motivering: Öppet odlingslandskap med lång kontinuitet och differentierat näringsfång längs västra landborgen med fornlämningsmiljöer och radbyar med malmbebyggelse från 1800- och 1900-talen. Sockencentrum med medeltida kyrkor.

Uttryck för riksintresset: Bland närmare 550 fornlämningar märks främst gånggrifter vid Resmo, stora högar och röse från bronsålder vid bla Mysinge resp öns enda klintborg i Bårby, stora och varierade gravfält vid Gettlinge och Stora Dalby, husgrundskoncentrationer i Södra Möckleby och Stora Dalby med stora stensträngssystem. Ett tiotal välbevarade radbyar. Gårdsbebyggelse i Kastlösa by och Stora Dalby samt Smedby sockensentrum med bla fd skola och det herrgårdspräglade Stora Smedby. Lämningar efter Ölands alunbruk vid Albrunn, grundlagt 1804. Ursprunglig bruksmiljö med fabriksruiner samt lämningar efter alunbrytning i form av dagbrott och stora slagghögar. Naturhamn för fisket och utskeppning av alun.

Referenser:

- Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer på landsbygden inom Mörbylånga kommun på Öland. Riksantikvarieämbetet genom Johan von Reis. Kalmar 1979.
- Fornlämningsmiljöer på Öland. Länsstyrelsen i Kalmar 1981.